

O jednoj optužnici protiv seljaka potkalničkog kraja nakon bune 1903. godine

OZREN BLAGEC
Gradski muzej Križevci
Tome Sermagea 2
ozren.gmk@gmail.com

Stručni rad
Professional paper

Primljeno/Received: 16.12.2013.
Prihvaćeno/Accepted: 11.02.2014.

Početak svibnja 1903. godine u Svetom Petru Orehovcu planula je jedna u nizu buna koje su protiv vladavine bana Dragutina Khuena Hedervaryja izbile u raznim dijelovima Hrvatske. Buna je trajala kratko i završila bez ljudskih žrtava, ali s velikom materijalnom štetom. U ovom radu autor, prvenstveno na temelju optužnice koja je podignuta protiv 263 sudionika pobune s područja općine Sv. Petar Orehovec, pokušava rekonstruirati tijek bune, ali i društvenu, socijalnu i ekonomsku situaciju u potkalničkom kraju.

Ključne riječi: potkalnička buna, 1903. godina, Khuen Hedervary, Sveti Petar Orehovec, Kalnik, Gornja Rijeka, seljaštvo

Uvod

Među mnoštvom buna protiv mađarizacije i vladavine bana Khuena Hedervaryja tijekom 1903. godine u Hrvatskoj, buna u potkalničkom kraju nije nikakva iznimka.

Pobuna je započela u selu Glogovnica, sjeverno od Križevaca, 29. travnja i trajala je do početka svibnja,¹ da bi se nakon toga nemiri proširili na područje općine Sveti Petar Orehovec i jednim manjim dijelom na sela Dropkovec i Gornja Rijeka na području općine Novi Marof u Varaždinskoj županiji. Protiv tih su pobunjenika podignute dvije optužnice. Prva u Kraljevskom državnom odvjetništvu u Bjelovaru, za zbiivanja na prostoru općine Sveti Petar Orehovec,² a druga za zbiivanja na prostoru općine Novi Marof. U ovom ćemo radu detaljnije analizirati prvu optužnicu, protiv stanovnika općine Sveti Petar Orehovec, pošto nam ona pruža mnoge podatke o stanovništvu potkalničkog kraja početkom 20. stoljeća, te ćemo pokušati rekonstruirati događaje u buni na temelju podataka iz optužnice (sl. 1).

Optužnica ima 27 strojem pisanih stranica i u njoj su navedena imena optuženika zajedno s osobnim po-

dacima: ime i prezime, dob, vjeroispovijest, bračno stanje, broj djece, zanimanje, mjesto rođenja i prebivalište, pismenost te podaci o eventualnom predhodnom kažnjavanju³. Nakon toga slijedi 39 točaka optužnice protiv jednog ili više sudionika s opisima događaja za koje su optuženi.⁴ U optužnici su ukupno navedene 263 osobe, no to zasigurno nije bio konačan broj pobunjenika. Naime, na mnogim se mjestima u optužnici navodi da je u opisanim događajima, osim navedenih, sudjelovalo i mnoštvo drugih nepoznatih osoba, koje oštećeni nisu poznavali ili nisu bili u stanju identificirati. Također, u župnoj spomenici župe Miholec župnik je na jednom mjestu zapisao da je u selo provalilo više od 1000 pobunjenika, što je vjerojatno ipak pretjerani broj.⁵

Tijek pobune u potkalničkom kraju prema optužnici

Pobuna je započela u nedjelju 3. svibnja u jutarnjim satima u Svetom Petru Orehovcu kada je skupina od 10-ak osoba provalila u općinski ured i iz njega iznijela sadreno poprsje bana Khuena Hedervaryja te ga razbila na ulici uz povike *evo Mađara, evo onoga*

1 O toj buni vidi: Franjo Horvatić, O jednoj neobjavljenoj optužnici iz 1903. g., *Podravski zbornik*, Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1984., str. 238–245.

2 Jedna kopija te optužnice čuva se u Gradskom muzeju Križevci pod inventarnom oznakom GMK – 4478.

3 GMK – 4478, str. 1–15.

4 Isto, str. 15–27.

5 *Spomenica župe Miholec*, zapis za godinu 1903., str. 38.

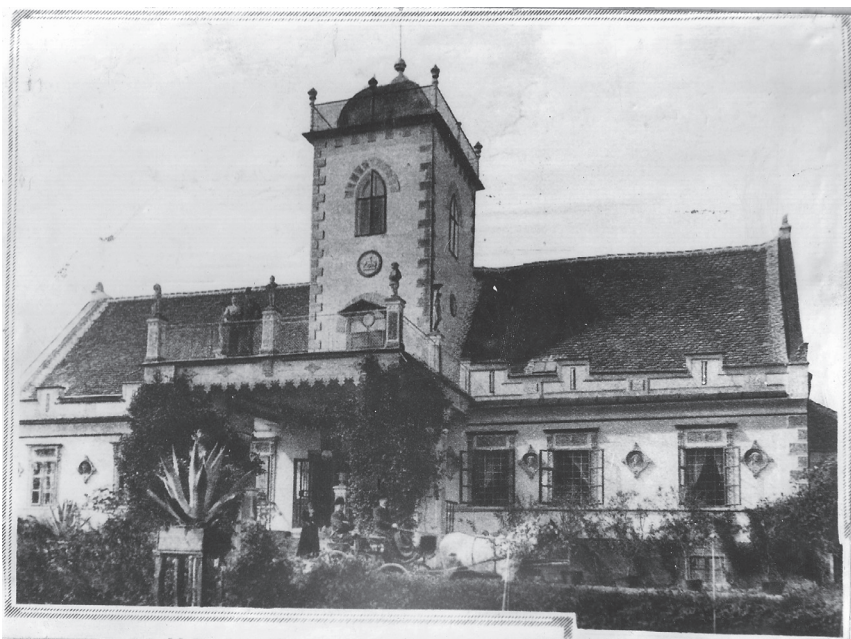
O B T U Ž N I C A .

Kr. državno odvjetništvo u Bjelovaru tuži:

1. B l a ž a G j u r i n a /dn. br. 15/, 23 godina starog, rimo-katoličke vjeroizpovjesti, oženjenog, oca jednog djeteta, rodom i prebivalištem iz Sv. Petra Orehovca, pismenog, navodno sudbeno neporočnog.
2. M a t u P e t r i ć a kbr. 21. /dn. br. 16/, 30 godina starog, rimo-katoličke vjeroizpovjesti, oženjenog, oca jednog djeteta, poljodjelca, rodom i prebivalištem iz Sv. Petra Orehovca, pismenog, navodno sudbeno neporočnog.
3. Š t e f u M a r k o v i ć a kbr. 57. /dn. br. 18/, 40 godina starog, rimo-katoličke vjeroizpovjesti, oženjenog, oca jednog djeteta, poljodjelca, rodom i prebivalištem iz Sv. Petra Orehovca, pismenog, radi prekršaja §. 496. kaz. z. kažnjenog sa tri dana zatvora.
4. V a l e n t a K o š u t i ć a kbr. 56. /dn. br. 19/, 40 godina starog, rimo-katoličke vjeroizpovjesti, oženjenog, oca 4 djece, kovača, rodom i prebivalištem iz Sv. Petra Orehovca, pismenog, navodno sudbeno neporočnog.
5. V a l e n t a S t u b i š a n a kbr. 16. /dn. br. 20/, 26 godina starog, rimo-katoličke vjeroizpovjesti, oženjenog, oca jednog djeteta, poljodjelca, rodom i prebivalištem iz Sv. Petra Orehovca, pismenog, radi prekršaja § 461. kaz. z. kažnjenog sa 3 dana zatvora.
6. G j u r u S t u b i š a n a kbr. 16. /dn. br. 21/, 32 godine starog, rimo-katoličke vjeroizpovjesti, oženjenog, oca 3 djece, poljodjelca, rodom i prebivalištem iz Sv. Petra Orehovca, pismenog, radi prekršaja § 411 kaz. z. kažnjenog sa 7 dana zatvora.
7. P e t r a K a t o n u kbr. 32. /dn. br. 22/, 19 godina starog, rimo-katoličke vjeroizpovjesti, neoženjenog, poljodjelca, rodom i prebivalištem iz Kalnika, pismenog, navodno sudbeno neporočnog.
8. I m b r u G j u r c a kbr. 21. /dn. br. 23/, 27 godina starog, rimo-katoličke vjeroizpovjesti, oženjenog, bez djece, poljodjelca, rodom i prebivalištem iz Kamešnice, pismenog, navodno sudbeno neporočnog.
9. J a k o b a J u g a kbr. 53. /dn. br. 24/, 26 godina starog, rimo-katoličke vjeroizpovjesti, oženjenog, oca jednog djeteta, poljodjelca, rodom iz Jalžabeta, a prebivalištem iz Sv. Petra Orehovca, nepismenog, navodno sudbeno neporočnog.
10. L u k u V i š a k a /dn. br. 25/, 62 godine starog, rimo-katoličke vjeroizpovjesti, oženjenog, oca jednog djeteta, rodom i prebivalištem iz Sv. Petra Orehovca, nepismenog, navodno sudbeno neporočnog.
11. P a v l a T r e m s k o g kbr. 60. /dn. br. 26/, 52 godine starog, rimo-katoličke vjeroizpovjesti, oženjenog, oca 3 djece, poljodjelca, rodom i prebivalištem iz Sv. Petra Orehovca, nepismenog, navodno sudbeno neporočnog.
12. A n d r u L e v a k a mlađeg /dn. br. 27/, 28 godina starog, rimo-katoličke vjeroizpovjesti, oženjenog, oca 3 djece, poljodjelca, rodom i prebivalištem iz Podrovcā, nepismenog, radi zločina teške tjelesne ozlede, kažnjenog sa 14 dana tamnice.
13. I v a n a Š a n t i ć a /dn. br. 28/, 32 godine starog, rimo-katoličke vjeroizpovjesti, oženjenog, bez djece, rodom i prebivalištem iz Miholjca, nepismenog, navodno sudbeno neporočnog.
14. I m b r u M r a z o v i ć a /dn. br. 29/, 39 godina starog, rimo-katoličke vjeroizpovjesti, oženjenog, bez djece, rodom i prebivalištem iz Sv. Petra Orehovca, nepismenog, navodno sudbeno neporočnog.

Sl. 1 Prva stranica optužnice protiv pobunjenika iz općine Sveti Petar Orehovec (GMK – 4478)

Fig. 1 First page of the bill of indictment against insurgents from the municipality of Sveti Petar Orehovec (GMK – 4478)

Sl. 2 Fotografija kurije Šandora Fodroczyja iz Bogačeva (fototeka Gradskog muzeja Križevci)

Fig. 2 Photograph of the Fodroczy manor in Bogačevo (Križevci Town Museum photograph library)

*kojega mi plaćamo, van s mađarskim banom, kuja tu ti je mjesto.*⁶

Nešto kasnije skupina od 50-ak osoba, čuvši lažne glasine da iz Križevaca dolaze oružnici da odvedu župnika Antu Večerića, krenula je prema župnom dvoru u namjeri da ga zaštite. Nakon što ih je župnik umirio, rekavši da nitko ne dolazi po njega, krenuli su prema zgradi općine gdje su napali blagajnika Matu Heraka, zaprijetivši mu batinama i ubojstvom te ga na kraju naterali da položi prisegu da je Hrvat.⁷

Na inicijativu Pavla Kešera i Ivana Tukše u poslijepodnevnim satima skupina od minimalno 40 osoba krenula je prema Bogačevu jer se tamo navodno sakriva ban Khuen Hedervary. U Bogačevu su najprije demolirali kuriju Šandora Fodroczyja razbivši 85 prozora, vrata od kamina, kuhinjska vrata, obiteljski u kamenu isklesani grb, 3 svjetiljke, 9 brava, potrgali mostove i druge razne pokretnosti, prijekali mu ubojstvom i vikali: uštrojite ga, škopite ga, jajca van, odrežite mu k.... pak mu ga metni u zube (sl. 2-3). Na kraju su Fodroczyja odveli u Orehovec gdje je morao položiti prisegu da je Hrvat.⁸

6 GMK – 4478, str. 15.

7 U optužnici se ovi događaji opisuju na stranici br. 16, no navodi se da su se odigrali 2. svibnja. Ipak sačuvano je svjedočanstvo blagajnika Mate Heraka od 3. listopada, pa sam mišljenja da je početak pobune bio 3. svibnja u nedjelju, a da je datum 2. svibnja pogreška kod pisanja optužnice. GMK – 4478, str. 16. i Ela Jurdana, *Narodni pokreti u Hrvatskoj*, Zagreb: Hrvatski povijesni muzej, 1993., str. 18.

8 GMK – 4478, str. 16–17.

Sljedeo je napad na Valenta Trauna koji je pretučen i teško ozlijeđen. Napadnuta je i kuća Petra Tremskog, a kolateralna žrtva bio je i Svetozar Lončarić koji je u kući Tremskoga imao dućan. Kuća Petra Tremskog i dućan Svetozara Lončarića ponovno su napadnuti i sljedeći dan oko podneva te je opet došlo do razbijanja i pljačke imovine iz dućana.⁹

U kasnijim poslijepodnevnim satima nemiri su se proširili i na mjesta Šopron i Kalnik. Prvi na udaru bio je Andro Radiček, kome je napadnuta kuća a „stradalo“ je i vino, slanina i meso! Kako ga nisu našli kod kuće buntovnici su krenuli u potragu za njim i pronašli su ga sakrivenog na tavanu župne kurije, nakon čega su ga pretukli i odveli u Sveti Petar Orehovec na polaganje prisega.

Pošto je Andro Radiček nađen na tavanu župne kurije sumnja je pala i na samoga kalničkog župnika Luku Turčića pa je i on bio prisiljen otići u Sveti Petar Orehovec položiti prisegu da je Hrvat, a ne mađaron.

Sljedeći na redu, tu istu večer, bili su Luka Gjigaš i Valek Golub. Gjigašu je razbijena kuća, dok je Golub pretučen i nanosene su mu teške ozlijede, zapriječeno mu je smrću, razbijena kuća, a navodno je više osoba prisvojilo i popilo 7 hektolitara vina!¹⁰

U večernjim satima nemiri su se proširili i na Kamešnicu i Potok (Kalnički). U Kamešnici je polupana kuća Miška Jembreka, „stradalo“ je i 10 hektolitara vina i rakija, a sljedeći je dan bio prisiljen otići u Sveti Petar Orehovec i položiti zakletvu da je Hrvat.¹¹

U noći s nedjelje na ponedjeljak (s 3. na 4. svibnja) u selu Potok (Kalnički) napadnut je prvo Mato Car, a zatim i Andro Golec. Caru je kamenovana kuća, te je bio sutradan prisiljen otići u Sveti Petar Orehovec položiti prisegu da je Hrvat. Nakon toga gomila je navalila na kuću Andre Goleca koja je također kamenovana, da bi mu nakon toga uzeli neutvrđenu količinu vina.¹²

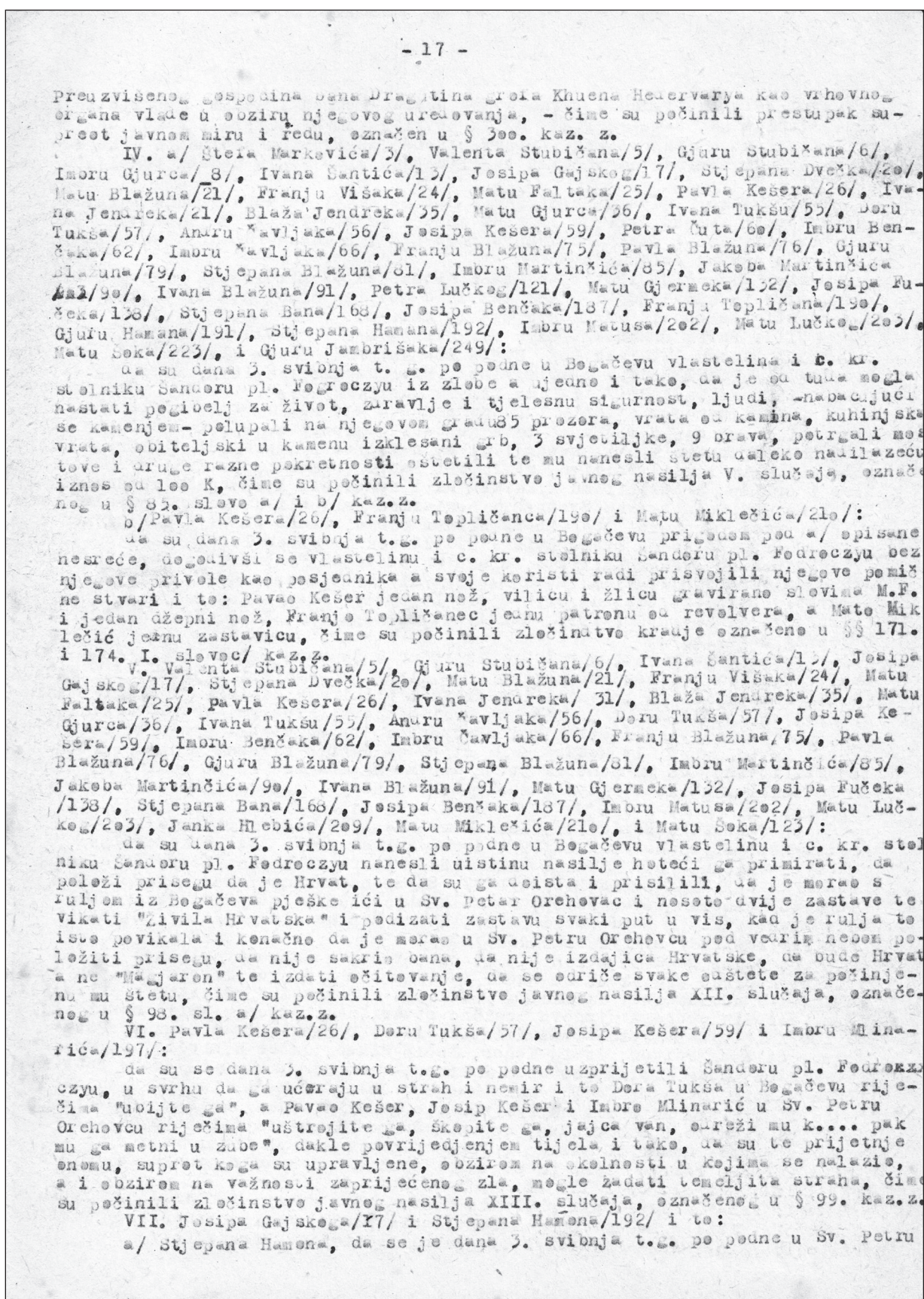
Ipak nisu svi sudionici nemira i osobe protiv kojih je podignuta optužnica u svemu sudjelovali dobrovolj-

9 Isto, str. 17–18.

10 Isto, str. 18–19. Nažalost u spomenici kalničke škole kao niti u spomenici kalničke župe o događajima na Kalniku tijekom pobune ne postoje nikakvi zapisi.

11 Isto, str. 20.

12 Isto, str. 20.–21.

Sl. 3 Sedamnaesta stranica optužnice protiv pobunjenika iz općine Sveti Petar Orehovec (GMK – 4478)
Fig. 3 Seventeenth page of the bill of indictment against insurgents from the municipality of Sveti Petar Orehovec
(GMK – 4478)

no. Zabilježeno je da je Pavao Kešer, vjerojatno jedan od najistaknutijih sudionika pobune, u noći s 3. na 4. svibnja prijetio mnogim stanovnicima Svetog Petra Orehovca da se priključe pobuni ili će im on osobno zapaliti kuću. Tako su se pobuni priključili, protiv svoje volje, Stjepan Premužić, Imbro Đurin, Mato Tremski, Nacek Tremski, Valent Košutić, Đuro Stubičan, Janko Tremski i Imbro Tremski.¹³

U ponedjeljak, 4. svibnja, buna se proširila prema zapadu. U Vinarcu je prvo napadnuta kuća Andre Šantačića, no mnogo je gore prošao Luka Matus koji je već rano ujutro odveden u Sveti Petar Orehovec kako bi položio prisegu, a prijetilo mu se i ubojstvom, no župnik Ante Večerić ga je uzeo u svoju zaštitu.¹⁴

Veliki su se neredi dogodili i u Vojnovcu (Kalničkom). Kamenovane su i uništavane kuće Franje i Josipa Sokača, te im je obojici pokradeno i vino (Josipu Sokaču navodno i 10 hektolitara), a spomenica škole u Gornjoj Rijeci navodi da je jednoj gazdarici mast razmazana po zidovima kuće, uz već spomenute opise razbijanja, krađe vina, pijančevanja i slično.¹⁵

Gomila se zatim uputila prema Hižanovcu, gdje su uz prijetnje smrću porazbijali kuću Valenta Viška, a stradalo je naravno ponovno i vino.

Jedna je grupa u selu Finčevac također kamenovala kuće Imbre Sokača, Valeka Sokača i Luke Nemčića.

Manji se izgred dogodio i u selu Bočkovec gdje je Andro Šatvar nagovarao svoje sumještane da idu u Sveti Petar Orehovec *tjerati* mađarone.

Na polaganje prisege da su Hrvati u Sveti Petar Orehovec odvedeni su i Josip Sakač iz Vojnovca, Velek Višak iz Hižanovca te Andro Mrazović, August Zakušek i Petar Tremski iz Orehovca.¹⁶

Buntovnici su se u jednom trenutku vjerojatno razdvojili.

Jedna je grupa krenula prema Miholcu. Župnik Rožić, koji je kasnije i sam morao otići u Sveti Petar Orehovec i položiti prisegu da je Hrvat, u župskoj spomenici opširno opisuje te događaje. U Miholcu su stradali Franjo Petrović i Tomo Sever kojima su, prema običaju, buntovnici porazbijali kuće i pokušstvo te popili i opljačkali vino (Tomi Severu čak 14 hektolitara). Također, buntovnici su sve seljake osumnjičene da su

mađaroni, natjerali da prisegnu da su Hrvati.¹⁷

Druga je grupa preko Dropkovca krenula prema Gornjoj Rijeci. Ta su zbivanja opisana u spomenici škole u Gornjoj Rijeci i župskoj spomenici, te u drugoj optužnici koja je podignuta protiv sudionika ovih događaja.

Dio je pobunjenika u selu Dropkovec napao gostioničara i uništio njegovu gostionicu da bi nakon toga nastavio pohod prema Gornjoj Rijeci gdje se susreo sa drugom grupom koja je iz Vojnovca i Hižanovca do Gornje Rijeke došla preko sela Deklešanec, gdje se izgleda nisu dogodili nikakvi neredi. Školska spomenica navodi da se radi o nekoliko stotina ljudi, no vjerojatno je ipak bila riječ o manjem broju pobunjenika. U Gornjoj Rijeci, nedaleko župnoga dvora, dočekao ih je kotarski predstojnik Ivan Makovec, podžupan Stjepan Belošević, te nekoliko naoružanih stražara i lokalnih seljaka. Makovec je htio razgovorom umiriti buntovnike, no jedan od njih počeo je bacati kamenje, našto su stražari zapucali i ranili nekoliko buntovnika. Uplašeni pucnjavom, jer su mislili da do toga neće doći, gotovo svi buntovnici su se razbježali i izgleda da je time i čitava pobuna završila.¹⁸

Buntovnici

Posvetimo se sada samim buntovnicima.¹⁹ Podaci iz optužnice daju nam relativno dobre podatke o demografskoj strukturi, obrazovanju i zanimanju stanovnika potkalničkog kraja. Seljaci – buntovnici, protiv kojih je podignuta optužnica, dolaze iz ukupno 28 sela (tablica 1). Najviše ih je bilo iz Dedine (25), Obreža Kalničkog (24), Kalnika (21) i Vojnovca (20), a najmanje iz sela Šopron i Brdo (dvojica) te Piškovca i Fodrovca (po jedan). Naravno, već je napomenuto, da to nije konačni broj i sigurno je broj pobunjenika bio veći. Među pobunjenicima protiv kojih je podignuta optužnica bilo je svega šest žena, no u očigledno muškom svijetu, neke od njih dale su svoj obol buni.

Andre Bose (ili Boseka) iz Kalnika čije bračno stanje i broj djece tužitelj nije uspio utvrditi.

Sljedeći podatak iz optužnice odnosi se na broj djece. Četrdesetero buntovnika nije imalo djece, njih 70 imalo je jedno dijete, a 40 je imalo dvoje djece. Tro-

13 Isto, str. 21.

14 Isto, str. 21–22.

15 Isto, str. 22–23; *Spomenica osnovne škole Sidonije Rubido Erdödy*, Gornja Rijeka, zapis za 4. svibnja 1903.

16 Navedeni događaji opisani su u Optužnici na str. 23–25.

17 GMK – 4478, str. 25–27; *Spomenica župe Miholec*, str. 38–39 (zapis za godinu 1903.).

18 *Spomenica osnove škole Sidonije Rubido Erdödy*, Gornja Rijeka, zapis za godinu 1903.; Josip Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice*, Gornja Rijeka: Rkt Župa Gornja Rijeka, 1979., str. 45–46.

19 Podaci o buntovnicima nalaze se na prvim 15 stranicama optužnice.

je djece imalo je 36 buntovnika, a po 16 buntovnika imalo je četvero odnosno petero djece. Svega 11 buntovnika imalo je šestero ili više djece, a najviše djece, desetero, imao je pedesetpetogodišnji Vid Radiček iz mjesta Kalnik. Za 34 buntovnika nema podataka o broju djece, no tridesetorica njih nisu bila oženjena, pa se pretpostavljalo da nemaju djece. Za jednog udovca

i još jednu osobu nema podataka, kao niti za dvojicu oženjenih. Prema ovim podacima možemo zaključiti da potkalničke obitelji nisu bile osobito brojne jer je više od 80% buntovnika imalo najviše troje djece, a najveći broj njih samo jedno. Ipak valja uzeti u obzir da su mnogi od buntovnika mlađe životne dobi te da je moguće da su se njihove obitelji kasnije proširile.

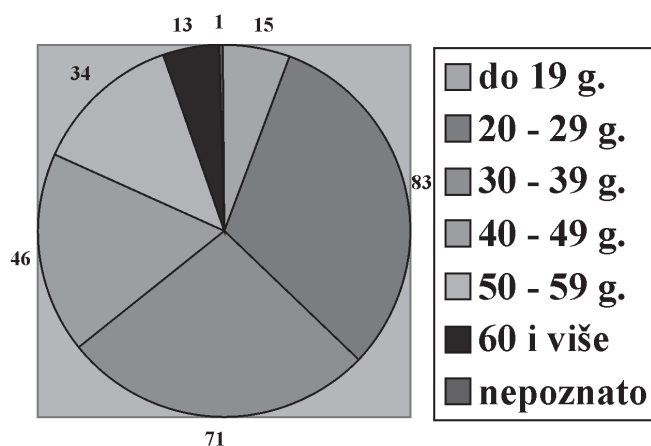
Tablica 1 Broj buntovnika prema naseljima. Osim podataka o broju buntovnika, dati su i podaci o ukupnom broju stanovnika u tim naseljima prema popisu iz 1903. godine, te za usporedbu podaci o stanovništvu prema popisu iz 2011. godine (izvor: www.dzs.hr, 25. 11. 2013.)

Table 1 Number of insurgents in various villages with the addition of the overall population of these villages according to the census of 1903; also, for comparison purposes, the population data from 2011. (source: www.dzs.hr, 25/11/2013)

MJESTO	OPĆINA*	STANOVNIKA 1900.	BUNTOVNIKA	STANOVNIKA 2011.
1. BOČKOVEC	Orehovec	439	17	274
2. BOGAČEVO	Orehovec	128	5	84
3. BORJE	Kalnik	198	4	137
4. BRDO	Orehovec	63	2	41
5. BREZJE	Orehovec	224	4	150
6. ČRNČEVEC	Orehovec	186	9	159
7. DEDINA	Orehovec	318	25	203
8. DONJI FODROVEC	Orehovec	286	9	175
9. FODROVEC	Orehovec	73	1	61
10. GUŠČEROVEC	Orehovec	257	9	177
11. HIŽANOVEC	Orehovec	208	4	88
12. HRGOVEC	Orehovec	65	5	21
13. KALNIK	Kalnik	760	21	334
14. KAMEŠNICA	Kalnik	353	8	189
15. KUSIJEVEC	Orehovec	132	4	87
16. MEĐA	Orehovec	259	5	180
17. MIHOLJEC	Orehovec	673	10	365
18. MIKOVEC	Orehovec	98	12	64
19. OBREŽ	Kalnik	298	24	136
20. SV. PETAR OREHOVEC	Orehovec	371	15	276
21. PIŠKOVEC	Orehovec	52	1	51
22. POTOK	Kalnik	298	9	180
23. SELNICA	Orehovec	137	4	86
24. SELJANEC	Orehovec	231	17	159
25. ŠOPRON	Kalnik	184	2	161
26. VINAREC	Orehovec	281	12	170
27. VOJNOVEC	Kalnik	384	20	126
28. VUKOVEC	Orehovec	175	5	101

* Podatak se odnosi na današnju općinu, dok su 1903. sva sela bila u općini Sveti Petar Orehovec

* Data pertains to the present day municipality. In 1903 all the villages were part of the municipality of Sveti Petar Orehovec.

Grafikon 1 Dobna struktura buntovnika
Graph 1 Age structure of insurgents

Prema mjestu rođenja gotovo svi pobunjenici, njih 259, rođeno je u potkalničkim selima. Izuzetak su Jakob Jug iz Jalžabeta pokraj Varaždina, Franjo Topličanec iz Čakovca, Marko Boltić iz Maruševca u Hrvatskom zagorju te Mijo Cecelja iz Remetinca pokraj Novog Marofa. Ovi nam podaci govore o iznimno slaboj pokretljivosti stanovništva.

Što se tiče zanimanja čak 249 buntovnika bili su poljodjelci, što i nije čudno budući da se radi o ruralnoj i agrarnoj sredini. Ipak za samo tri osobe navedena su neka druga zanimanja. Valent Košutić iz Sv. Petra Orehovca bio je kovač, već spomenuti Marko Boltić, koji je živio u Bočkovcu, bio je stolar, a također već spominjani Franjo Topličanec bio je biroš (najamni radnik, čuvar stoke). Za 11 osoba nisu navedeni podaci o zanimanju.

Šest buntovnika bilo je maloljetno, a najmlađi sudionik protiv kojega je podignuta optužnica imao je samo 13 godina. Bio je to Mato Srblić iz Hrgovca koji je u buni vjerojatno sudjelovao sa svojom majkom Janjom (usp. grafikon 1). Najstariji sudionik bio je Pavao Črnec iz Seljanca, star 73 godine. U dobi do 19

godina bilo je 15 buntovnika, od 20 do 29 godina 83 buntovnika (najviše), 71 buntovnik bio je u dobi od 30 do 39 godina, od 40 do 49 godina imalo je 46 buntovnika, od 50 do 59 godina 34 buntovnika, a 13 buntovnika bilo je staro 60 ili više godina, dok se za jednog od buntovnika nije moglo utvrditi dob jer je nečitko napisana. Što se tiče samo žena među buntovnicima, njihova je dob bila između 20 i 50 godina.

Sljedeći se osobni podatak odnosi na vjeroispovijest, a svih 263 optuženika bili su rimokatolici.

Među buntovnicima bilo je 29 neoženjenih te pet udovaca, dok su svi ostali, uključujući i šest žena, bili u braku. Nedostaje jedino podatak o bračnom stanju

Vrlo su zanimljivi podaci o pismenosti buntovnika. Naime, od ukupno 263 nepismenih je bilo čak 160 ili 61%, a pismenih 102 ili 39% (za jednu osobu nema podataka), što govori o velikoj nepismenosti među potkalničkim seljacima. Ipak stanje se razlikovalo od naselja do naselja. Primjerice od pet buntovnika iz sela Vukovec svi su bili nepismeni, a od 20 buntovnika iz Vojnovca (Kalničkog) nepismeno je bilo njih čak 18. Iz Donjeg Fodrovca od devet buntovnika nepismeno ih je bilo 8. S druge strane neka su sela izgleda bila pismenija. Na primjer od 9 buntovnika iz sela Črnčevaca pismeno ih je 7 na nepismeno samo dvojica, u Bočkovcu od njih 17 pismeno je 10 i nepismeno 7, a iz Svetog Petra Orehovca od 17 buntovnika pismeno ih je bilo 8, nepismeno 6, a za jednog ne postoje podaci. Ipak za gotovo sva sela broj nepismenih je veći od broja pismenih. No, ako uzmemo u obzir da je pohađanje škole obavezno već gotovo 40 godina, svi mlađi od 50, a to je velika većina buntovnika, trebalo je biti pismeno (tablica 2).

Među buntovnicima bilo je i 28 već kažnjavanih. Stjepan Sokač iz Vojnovca i Stjepan Nemčić iz Vukovca odležali su četiri mjeseca u tamnici, dok su šestorica buntovnika bila kažnjena s po tri mjeseca tamnice. Ostalih 20 već su ranije kažnjavani manjim kaznama.

Tablica 2 Broj pismenih i nepismenih buntovnika u svakom pojedinom selu, prema optužnici
** Za jednog buntovnika iz Sv. Petra Orehovca nema podataka

Table 2 Number of literate and illiterate insurgents in every village, according to the bill of indictment
** Missing data for one insurgent from Sveti Petar Orehovec

MJESTO	OPĆINA	NEPISMENIH	PISMENIH	STANOVNIKA 2011.
1. BOČKOVEC	Orehovec	7	10	274
2. BOGAČEVO	Orehovec	4	1	84
3. BORJE	Kalnik	3	1	137
4. BRDO	Orehovec	1	1	41
5. BREZJE	Orehovec	3	1	150
6. ČRNČEVEC	Orehovec	2	7	159
7. DEDINA	Orehovec	14	11	203
8. DONJI FODROVEC	Orehovec	8	1	175
9. FODROVEC	Orehovec	1	0	61
10. GUŠČEROVEC	Orehovec	5	4	177
11. HIŽANOVEC	Orehovec	2	2	88
12. HRGOVEC	Orehovec	3	2	21
13. KALNIK	Kalnik	11	10	334
14. KAMEŠNICA	Kalnik	3	5	189
15. KUSIJEVEC	Orehovec	2	2	87
16. MEĐA	Orehovec	3	2	180
17. MIHOLJEC	Orehovec	6	4	365
18. MIKOVEC	Orehovec	7	5	64
19. OBREŽ	Kalnik	17	7	136
20. SV. PETAR OREHOVEC	Orehovec	6	8**	276
21. PIŠKOVEC	Orehovec	1	0	51
22. POTOK	Kalnik	5	4	180
23. SELNICA	Orehovec	3	1	86
24. SELJANEC	Orehovec	13	4	159
25. ŠOPRON	Kalnik	0	0	161
26. VINAREC	Orehovec	8	4	170
27. VOJNOVEC	Kalnik	18	2	126
28. VUKOVEC	Orehovec	5	0	101

Epilog i zaključak

Ubrzo nakon izbijanja pobune u Križevcima za Kotar Križevci proglašen je prijeki sud. Na procesu koji se vodio u proljeće i ljeto 1903. od 263 optuženika oslobođeno je njih 111, dok ih je 152 osuđeno na kazne od dva mjeseca do tri godine strogog zatvora.²⁰ Za zbiivanja na području Gornje Rijeke na kazne zatvora od 2 do 3 godine osuđeno je 60 ljudi.²¹

Buna 3. i 4. svibnja 1903. u potkalničkom kraju jedna je u nizu pobuna u Hrvatskoj i nastavak je bune koja je u Glogovnici započela 29. travnja. Pobuna je u prvom redu posljedica nezadovoljstva lokalnog stanovništva izazvanog siromaštvom i lošom gospodar-

skom perspektivom te općom situacijom u Hrvatskoj. To je vidljivo iz činjenice da su napadnuti uglavnom imućniji seljaci, a pobuna se pretežno svela na uništavanje njihove imovine. Od bunta nisu bili pošteđeni niti kalnički niti miholečki župnik, inače ugledne osobe u potkalničkom kraju, što govori o sveukupnom nezadovoljstvu potkalničkih seljaka. Srećom, pobuna je završila bez ljudskih žrtava, tek s materijalnom štetom.

20 Jurdana, *Narodni pokreti u Hrvatskoj*, str. 18–19.

21 Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice*, str. 46.